

його цікавими й гарними (кожен по-своєму) українськими перекладами – від І.Франка та О.Бургардта до Г.Кочура та О.Мокровольського.

Український читач, із яким працює (а часом і заграє) «Всесвіт», шукає в журналі передусім прози, особливо сучасної, якою звичайно відкривається кожне число і заповнюється більша частина обсягу. Це, зрозуміло, не применшує вартості всього іншого – без чого, власне, неможливий журнал; у травнево-червневому числі опубліковано зокрема гарні вірші норвезької поетеси Осе Марії Нессе в перекладі Ольги Сенюк з післямовою М.Радейка (з якої, між іншим, можна довідатись і про те, що норвежців у самій Норвегії менше, як у США). Але, як і більшість пост-радянських літературних журналів, «Всесвіт» тримається на прозі, котра, однак, у цьому числі не вельми виразна: мелодрама французького письменника Макса Галло «Кохання в пору самоти» та детектив іспанця Хуана Мадріда «Ангел смерті». Виняток – симпатичне оповідання Мюріел Спарк «Портабелло-руд». А також – привабливі плани на наступне півріччя.

Н. Б.

Всесвіт: Журнал іноземної літератури. № 7 – 12, 1997.

Найвизначнішою публікацією «Всесвіту» за друге півріччя минулого року став, поза сумнівом, невеликий, але надзвичайно змістовний роман Ернста Юнгера «На мармурових скелях» (№ 8 – 9). Письменник, якого цілком справедливо зараховують до класиків світової літератури ХХ століття, тривалий час вважався в СРСР постаттю одіозною, а отже, й про публікацію його творів не могло бути мови. Ярлики «націоналіста», «нациста», «мілітариста», «апологета імперіалістичної бойні», «махрового реакціонера» часто вішалися на нього – і не завжди безпідставно.

З початком першої світової війни 19-літній Юнгер добровільно зголосився на фронт, отримав кільканадцять поранень і низку орденів, а в 1920 р. видрукував свій перший, великою мірою автобіографічний роман «У сталевих бурях», де опоетизував війну як «найбільш відповідний для німців» засіб самовираження. Переживання поразки і принизливого для Німеччини Версальського договору привело Юнгера у табір крайніх націоналістів. У 1920-х роках він активно виступає в націонал-соціалістській пресі, де пише про «осягнення глибинної Німеччини», визволення «німецького демона» і проклинає ненависну йому демократію «як чуму».

В 30-х роках, однак, починається помітне розходження Юнгера з націонал-соціалістами: під різними приводами він відмовляється балотуватися до рейхстагу від нацистської партії, відхиляє запрошення до гітлерівської Академії мистецтв, ухиляється від інших виявів підтримки правлячому режимові і здобуває, врешті, репутацію прихованого опозиціонера. Причиною цього розходження були не якісь кардинальні зміни у Юнгеровому світогляді, а радше брутальна, вульгарна, «плебейська» політика націонал-соціалістів, яка викликала

у Юнгера не менше розчарування, ніж нелюбий йому буржуазний парламентаризм.

Що ж до самого його світогляду, то, у принципі, він не змінився: протягом усього свого довгого, понад столітнього життя Юнгер залишався переконаним консерватором, прихильником духовного аристократизму й авторитарного, ієрархічно організованого суспільства. Ця утопія – на тлі конкретної політичної практики – виявилася такою ж ілюзорною, як і мрії багатьох Юнгерових сучасників про «загірну комуну», проте саме з цієї, як і, зрештою, деяких інших утопій постало чимало блискучих творів, зокрема чи не найкращий роман німецького письменника «На мармурових скелях» (1939).

Цей загадковий, багатозначний твір, написаний у жанрі квазі-історичної притчі, вочевидь, іще довго інтригуватиме читачів своєю символікою, своєю параболічною візією європейської культури й цивілізації, загроженої з різних боків силами анархії й нігілізму. Написаний на чотири роки раніше від «Гри в бісер» Германа Гессе, роман Юнгера порушує багато в чому подібну проблематику, однак на іншому тлі і в дещо інший, більш «ніцшеанський», ніж «даоський» спосіб. Схоже, проте, що обидва письменники жили в колі близьких ідей, «дедалі більш схиляючись до думки, що треба чинити опір тільки силою духу» і що в критичну хвилину треба передусім «спокійно набрати у груди повітря, – бо найдужчий той, хто правильно дихає».

Обидва письменники мали візію ідеального ладу – космічного і душевного, і обидва намагалися транслювати цю візію на суспільну емпірію. Гессе, щоправда, був менш наполегливим і, можливо, мудрішим – у кожному разі, він краще за Юнгера розрізняв принципову відмінність між знанням утаємниченим і профанним. Юнгер тим часом мав більше запалу, візіонерства і вітальної енергії. Образ палаючої й водночас незнищеної «Європи духа», сконденсований у позачасовості чи, радше, всечасовості літературного міфу, був створений Юнгером, між іншим, ще до початку другої світової війни – і, здається, не втратив на актуальності: «В історії людства постійно повторюються такі моменти, коли перед ним постає загроза сповзти в чисто сатанинське існування».

Окрему статтю можна було б присвятити перекладові цього вишуканого, рафінованого роману. Конгеніальну інтерпретацію тексту зробив Євген Попович – чи не найкращий із суцільних нині українських перекладачів, автор не менш віртуозних інтерпретацій Гессе, Томаса Манна, Вітгенштайна.

Публікація Юнгера до певної міри заступає, але жодною мірою не перекреслює інших цікавих творів, опублікованих останнім часом у «Всесвіті». Це, передусім, новий роман Річарда Баха – того самого, котрий уславився «Чайкою на ймення Джонатан Лівінгстон», – новий його твір називається «Міст у вічність» (№ 8 – 10). Це також класичний роман Яна Парандовського про Оскара Вайлда («Король життя», № 7 – 9), написаний ще в 20-х роках і знаний уже багатьом через російські переклади. Це, з іншого боку, невідомі оповідання

Грехема Гріна, Ірвіна Шоу, Гійома Аполлінера, Роберта Блоха та Кларка Говарда, а також «Японський «Декамерон» Давида Бурлюка.

Ну, і звісно, сам бог велів «Всесвіту» опублікувати роман Маріо П'юзо «Останній дон» – адже саме в цьому журналі 24 роки тому вперше в СРСР з'явився початок славетної гангстерської епопеї під назвою «Хрещений батько».

Любителі чогось езотеричнішого знайдуть собі у «Всесвіті» статті Ясперса й Дерріди про Ніцше (№ 7), Сергія Капранова про Бурлюка та Тетяни Рязанцевої про Кеведо (№ 10). А також нові переклади Максима Стріхи з Уолта Уїтмена й вірші надзвичайно цікавого, дотепного чеського поета Зденека Ротрєкла (справжнісінький «бубабіст»!), перекладені Людмилою Таран.

М. Р.

Гене́за. – 1997. – №1(5).

Зміст журналу «Гене́за» охоплює філософію, історію, політологію – саме ті галузі українського гуманітарного знання, в яких сьогодні спостерігаються найсуттєвіші перетворення. Наукова парадигма поступово оновлюється навіть в українській філософії, проте відбувається це поки що суто біологічним чином – шляхом зміни генерацій. Звичайно, у «Генезі» не трапляються твори позавчорашніх професійних критиків «современной буржуазной философии» – вони нині з насолодою викладають цю філософію на факультеті, цнотливо уникаючи екзистенціалістського поняття «провина».

Натомість у «Генезі»-5 молодий київський філософ Максим Розумний подає свою працю «Українська національна ідея на тлі цивілізації», де тему розроблено до рівня лекційного курсу, засади якого, здається, збігаються з позицією журналу: розвиток української філософії, як і загальний плін української історії, перебувають цілковито у центрально-європейському річищі, – з усіма закономірностями та наслідками такого перебування. І якщо ця настанова вже не заперечується навіть під час захисту дисертацій – щось таки справді змінюється у нашому академічному середовищі.

Відшукана Сергієм Грабовським «у шухляді» власна стаття «Пролегомени до критики загальної педагогіки» повертає нас до середини 1980-х, коли комуністична партія самовбивчо викорінювала неомарксизм, ревізіонізм та єврокомунізм, спонукуючи кожного філософа до щоденного екзистенційного вибору між «класовістю – партійністю – народністю» та концтабором, божевільнею чи катакомбами.

Найактуальніша з філософських публікацій номера – «Українська синтеза чи українська громадянська війна» Миколи Шлемкевича, написана 1946 року. Вся українська духовна та політична історія представлена тут як взаємне поборювання трьох її складників: демократичного, дідично-монархічного та провідницького. Наслідком такої громадянської війни завжди ставало панування